

ségére, amennyiben azokban kárt okozok, a kárt megtérítem. A többi vendéget semmilyen módon nem zavarom. Betegen nem látogatom a klubot, egyben kijelentem, hogy ismert, a tevékenységben gátló vagy másra veszélyes betegségem nincs. Vállalom, hogy a klubban cserecipőben és sportöltözékben tartózkodom.” Feküdt Isten, mint egy darab fa, a kétezer méteres Cooper-tesztje minden bizonnyal gyalázatosan sikerült volna, de ez most kicsit sem érdekelte. Megpróbált emlékezni arra, ami korábban körbevette, s amit mind-mind tönkretett. Hangokra, mosolyokra, szerelmekre, könnyekre, történetekre, fájdalmakra, szenvedésekre, poklokra, mindenre, amit Ő idézett elő, aminek részese volt, de már semmire nem tudott visszaemlékezni. Rettenetesen fáradtnak érezte magát, és tudta, hogy még hátravan egy nap, amikor vissza kell vennie a világosságot.

Az első nap

Isten lelke lebegett a vizek felett. Már elvette a világosságot, kietlen és pusztá volt minden. Olyan végtelen üresség fogta el, hogy azt hitte, beleőrül. Egyedül lebegni a vizek felett. De milyen vizek? Kezdetben az eget és a földet? De hisz azt már nem vette vissza? Ekkor úgy érezte, nem bírja tovább, hogy szétszakad a fájdalomtól, hogy abroncsok szorítják a fejét, ha hinné a poklot, hogy Ő oda kerülhet, akkor bizonyára azt gondolta volna, partot ért. Vaksötét súlyok neheztedek rá. Ha lett volna kítől, visszakéri koppanását is.

Császtvay Tünde

BEVEZETŐ EGY KIÁLLÍTÁSHOZ

„Hazám hölgyei! Testvéreim!

Rövid idő múlva vagy egy szabad haza boldog gyermekei, vagy egy meggyilkolt hon szerencsétlen árvái leszünk.” Szendrey Júlia, a nemzet asszonya (nemsokára pedig a nemzet özvegye) kezdte így 1849-ben fogalmazott TESTVÉRI SZÓZAT-át, melyben patetikus hangon, visszakérdezhetetlenül és igazi női feladatként arra hívta fel asszonytestvéreit, hogy a hon megmentéséért ők maguk küldjék öldöklő harcba, kíméletlen háborúba, véres csatába imádott férjeiket és szerelmetes társaikat.

Hazám hölgyei! Vajon lehet-e szeretni egy hazája sorsáért aggódó, ennyire lobogó lelkű Szendrey Júliát?

Nem tudom, hogy akkoriban, a vérzivataros időkben akartam volna-e, hogy honfíui/honleányi kötelességemre figyelmeztessen ilyen erőszakosan. Hogy szikrányit is értettem volna-e, miért kell nekem a szeretteimet magam mellől a végveszélybe indítani.

Ha nem lettem volna a hazájáért, a jövőért küzdő, lángoló lelkű, igazi honfi, nyilvánvalóan nem akartam volna. Nyilvánvalóan nem értettem volna. Meglehet, gyűlöltem volna érte.

És Szendrey Júliát tényleg sokan gyűlölték. Mások meg imádták. Bárki, aki emlegette, valami erősebb érzelmi viszonyulással fordult felé, de senki nem nézett rá közömbösen.

Ha van valami, amiben az összes ismerős, visszaemlékező megegyezik, az éppen az, hogy Júliában nem különös szépsége vagy csodás alakja, hanem nyomban érezhető ki-sugárzása és különös intellektusa fogta meg a kortársakat. Vagy éppen taszította el őket tőle. Váchtott Sándorné, Júlia iskolatársa és alig titkoltan irigykedő vetélytársa például nyomban ráismert Szendrey Júlia stílusára, mikor Petőfi felolvasott néhány mondatot az akkor még mások előtt titkolt, még meg nem nevezett kedvestől kapott levélből.

Máig sincs ez másképp. Valahogy mindenki így volt és így van ezzel a – kivált a saját korában – igazán különös nővel.

Különös volt. Merész volt. Extravagáns volt.

Más volt.

Mindenkit, aki ismerte (vagy aki emlegette) arra készítetett, hogy ítélkezzék fölötte – érzelmileg és erkölcsileg.

Hogy megértse.

Hogy élettörténetének egyes eseményeinél szívéhez kapva, fejcsóválva széttárja a karját.

Hogy megvédje. Hogy elítélje. Hogy megmagyarázza. Hogy képtelen legyen rá magyarázatot találni. Hogy felmentse. Hogy ne mentse fel. De közömbösséget és hűvös-séget soha nem kapott.

Hazám hölgyei! Hát lehet szeretni egy ilyen idegesítően különleges és merész nőt, hacsak mi is nem vagyunk hozzá foghatók?

Jó néhány kortárs férfiember szerint nagyon is. Akár egy életen keresztül. Töretlenül. Reménytelenül is.

Petőfi Juliska-szerelméről persze ma már sokat tudunk. Júlia Sándor-szerelméről is sokat tudunk. Talán túl sokat is. Petőfi verseiből, ÚTI RAJZAI-ból, valamint Júlia naplói-ból, feljegyzéseiből, leveleiből pontosan kirajzolódik szerelmi érzésük jóformán minden rezdülése.

De már a kortársak is igen tájékozottak voltak a Petőfi házaspár románba illő, zivataros meséjében. Erről – akkoriban egészen kirívó módon, az átélt és néha túltengő érzelmek és férfiúi büszkeség mellett, jófajta reklámfogásként – nem a korabeli *média*, hanem maga Petőfi gondoskodott, mikor például házasságkötésük után azonnal a nyilvánosság elé tárta az addig csak verseiből ismert lány naplórészleteit, s ezzel saját magánéletének, szerelmének legféltettebb kincseit, titkait is megvillantotta, sőt kitergette a nagyközönség előtt. A beavatott publikum pedig ettől fogva – egészen máig, a magyar irodalom történetében szinte egyedülállóan – feljogosítva érezte és érzi magát, hogy erkölcsi ítéletet hozzon Júlia minden egyes, szigorúan magánéleti lépéséről.

Arról az asszonyról, aki Herczeg Ferenc szerint „sohasem bántotta meg Petőfit, csak a közvéleményt”. Arról az asszonyról, akiért már lánykorában, majd friss özvegyként is más, komoly férfielemek is versengtek. Olyanok, akik évtizedeken keresztül vágyakoztak és áhítoztak utána. Akik akár még Júlia halálos betegágyánál is férjül, szerető-ül, hű barátul kínálkoztak. Akikből évtizedek múltán is olyan fájó-gyötrelmes, mégis vonzással terhes érzelmeket tudott kiváltani ez a mágikus, hol tüzelően engedékeny, hol hideggé és elutasítóvá váló, fiatalon megözvegyült nő, mint amilyenekről Lauka Gusztáv írt a HOMORÓDI ÉJSZAKÁK-ban: „Oly kedély hangulatban tértem szállásomra, mint azok, kik mindenöket elvesztették. Éreztem, miként vagy meg kell magamat öletnem a folytonos s mindinkább gyöttrő kebel izgatottságtól, vagy le kell mondanom határtalan szerelmemről, és azon reményről, miként Terézt valaha bírhasam. Elhatároztam, miként megpróbálom feledni! Úgy tetszett, mintha egyedül maradtam volna a világon, mintha minden elveszett volna, mi né-

kem örömet szerezhetett. [...] *Terézt feledni? Terézt?! Kit négy éven keresztül (azaz Teréz házassága alatt) egy napra sem bírtam emlékeimből eltávolítani. Teréz! kiről úgy vélekedtem, hogy folytonos láthatása is képes volna boldogítani. [...]*

Kopogtattak az ablakomon.

[...]

– *Ki az? Mit akar?*

– *Én vagyok! vigasztalni, és megnyugtatni jöttem önt szerencsétlen barátom, hogy magam se legyek szomorú és nyugtalan.*

– *Teréz! [...] Boldogságom!*

– *Csitt! ön ismét háladatlan! Pár perccel hajnal előtt szöktem el hazulról egyedül azért, miékként önt biztosítom, hogy senkit sem szeretek! érti ön? senki! Ön engem végtelenül szeret. [...] Barátom! én hiszem miékként ön igyekezni fog bizalmamat igazolni, önzéstelen barátságomat megérdemelni, s azon reményben, hogy az ember bánatból örömmre virradhat, nyugalmasan lehajtja fejét és elalszik. Ígérje meg ön ezt nekem?!”*

Hazám hölgyei! Hát látják. Még ez is.

Lehet megértően, szó nélkül tudomásul venni, hogy ez az igazi nő mennyire igéző, szexuálisan is vonzó nő volt? Hogy engedékeny, kacér, aztán meg hirtelen sértetten visszautasító varázserejével miékként bolondította magához a férfiakat? Laukát? Meg azt a szexuális perverzióktól sem ódzkodó, pornográf fényképgyűjteményét óva rendezgető (igaz, a betegségére hivatkozva hosszú éveken át magához közel nem engedett), második férjül választott történészprofesszort? Vagy a nála fiatalabb, halálos ágya szélén körmölgető barátot? Mit tudhatott ez a boszorkányos nő?

Mit tudhatott, ha még az irodalomtörténet egyik legkíméletlenebb és a legélesebb hangú bírálattól sem visszariadó irodalmi vezetőjének, irodalompolitikusanak, saját sógorának, Gyulai Pálnak a kritikusi tollát is némiképp a férfiúi sértettség mozgatta, mikor az *ÍRÓNŐINK* című elemző cikkében – többek között – Szendrey Júlia Andersen-mesefordításai kapcsán azt írta: „...a női kedély, melynek csak a családi kör számára kellene megnyílni, hogyan profanálja érzéseit az egész világ előtt, minő vallomásokot tesz, minő élményekről tanuskodik s fejti meg új oldalról a szerelem és házaselet nagy kérdéseit...”

Szendrey Júlia, a jó tollú író, melleleg a Gyulai számára soha el nem érhető nő pedig okosan, merészen és igen nagyvonalúan válaszolt. Kíméletlen volt, jól odacsípett a félelmes embernek, aki „oly kebellázító sérelemmel illette az emberi nem gyöngébb felét, hogy még az ereszen csiripelő verebek is feljajdultak rá, ki hogyha róla a legiszonyúbbat elmondjuk: minden író tollát főzőkanállá akarná átváltoztatni – ki zsarnok és hóhér egy szemében, mert minden létező és létezőhető írónt törvényen kívülnek nyilvánított s ezenfelül minden magyar írónt egyszerre, egyetlen tollvonással eltörölt a föld színéről”.

De a végére azért – kifinomult női érzéssel és elmeéllal – odaillesztette annak a nagyon félelmetes embernek: „ki az elősorolt borzasztóságok dacára a világon a legjobb, legszeretetreméltóbb ember... kinek én örvendezve nyújtám kezemet”.

Hazám hölgyei! Újra kérdezem tehát: vajon lehet-e szeretni egy ennyire különös, ennyire női praktikákkal élő és ezt a női varázst évszázaddal később is megőrzött erjú, ennyire nyugtalanossággal teli, megnyugvást nehezen találó és némi egzaltáltsággal terhelt, ennyire vibráló nőt?

Lehet-e és érdemes-e végre íróilag is értékelni ezt a hányaveti kedvtelésből író, könnyű tollú írónt? Ezt az igazi egyéniséget, aki épp emiatt – tulajdonképpen mellékezen – lehetett a nemzet szimbólumává vált, nemzeti költő szerelme és felesége?

A férfiak már régen megadták rá a választ.